

LES BASES DE L'ESPECIALITZACIÓ ECONÒMICA DEL MARESME ALS SEGLES XVI I XVII

Alexandra Capdevila Muntadas (Dra. en Història)

1 - INTRODUCCIÓ

Si el segle XVII havia estat considerat tradicionalment un període fosc i de davallada econòmica, les aportacions d'Eva Serra¹, Montserrat Duran², Pere Molas³, Jaume Dantí⁴ i més recentment Joan Giménez Blasco⁵ i Albert García Espuche⁶ han modificat substancialment alguns dels tòpics historiogràfics més arrelats. Segons aquest últim historiador, entre el 1550 i 1650 es va anar perfilant una economia cada vegada més interrelacionada.

Tanmateix aquestes transformacions haurien tingut especial incidència en aquelles localitats situades al litoral i més properes a la capital del Principat. La descentralització de Barcelona hauria afavorit que moltes localitats del Maresme s'especialitzessin en el cultiu de la vinya, el treball de les bótes i el vidre juntament amb la construcció naval i l'activitat marinera. D'aquesta manera, la Barcelona

---

¹ Serra Puig, Eva, *Per una cronologia i interpretació de la crisi del S. XVII Terra, treball i propietat. Classes agràries i règim senyorial als Països catalans*, Barcelona, 1986, pp. 214-246. Pagesos, senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat 1570-1729, Barcelona, 1988.

² Duran Pujol, Montserrat, *Renda i producció agrària (S. XVI-XVIII) Catalunya: L'Alt Urgell, el Tarragonès, la Conca de Barberà, el Baix Penedès*, Tesi Doctoral, Universitat Autònoma Barcelona, 1984, 3 vol.

³ Molas Ribalta, Pere, *Los gremios barceloneses del siglo XVIII. La estructura corporativa del trabajo ante el comienzo de la revolución industrial*, Madrid, 1970. *La companyia Feu Feliu de la Penya (1676-1708). Comerç de teixits i estructura social vers 1700*, "Cuadernos de Historia Económica de Cataluña" núm. XII, 1974, p. 77-126. *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*, Barcelona, 1977.

⁴ Dantí Riu, Jaume, *Granollers i comarca als segles XVI i XVII: Evolució demogràfica i econòmica*, Granollers, 1981. *Terra i població al Vallès Oriental*, Santa Eulàlia de Ronçana, 1988. *Aixecaments populars als Països Catalans (1687-1693)*, Barcelona, 1990.

⁵ Giménez Blasco, Joan, *Continuïtat i canvi*, "Tesi Doctoral", Barcelona, 1998

⁶ García Espuche, Albert, *Un siglo decisivo. Barcelona y Cataluña 1550-1640*, Madrid, 1998.

dels segles XVI i XVII seria més que mai el “cap i casal” de Catalunya. La capital catalana comercialitzaria i distribuïria les diferents manufactures elaborades per la resta del Principat.

A partir de les dades aportades per les partides de casament de tretze poblacions de la comarca (Alella, Arenys de Mar, Arenys de Munt, Argentona, Cabrera, Canet, Malgrat de Mar, Premià, Sant Andreu de Llavaneres, Sant Cebrià de Vallalta, Teià, Tordera, i Vilassar) s’aprofundirà en l’estructura socioprofessional de la comarca. Tot i que es podia haver recorregut a la informació continguda a les partides de defunció, s’ha considerat més adient focalitzar l’estudi en les actes d’esposalles de les diferents parròquies de la mostra. D’aquesta manera la investigació ha centrat la seva atenció en aquell col·lectiu professional que hauria tingut un comportament demogràfic més actiu.

L’anàlisi d’aquesta font documental ha de permetre copsar, si efectivament al llarg dels segles XVI i XVII es va produir una especialització econòmica. A tot això, cal afegir un altre aspecte prou atractiu com és la situació geogràfica de les poblacions seleccionades; unes situades arran de costa i unes altres a l’interior. Caldrà comprovar fins a quin punt l’enclavament geogràfic va esdevenir determinant per l’arrelament d’una estructura socioprofessional concreta.

2 - L’ESTRUCTURA SOCIOPROFSSIONAL DELS SEGLES XVI I XVII

Malauradament, no es disposa de partides de casament fins a les acaballes del cinc-cents. Aquest important buit documental ha provocat que s’hagi considerat més encertat estudiar l’estructura socioprofessional dels segles XVI i XVII de manera conjunta. Així mateix cal advertir que la mostra detalla només els nuvis l’ofici dels quals és conegut. En concret, en sis i set de cada deu casos és esmentat l’ofici del nuvi. Seguint amb les precisions de caire metodològic cal concretar que determinats oficis com el d’adroguer, apotecari i cirurgià han estat situats dins el sector serveis⁷, malgrat que alguns historiadors, com Ramona Huguet⁸, els engloben dins la categoria dels menestrals.

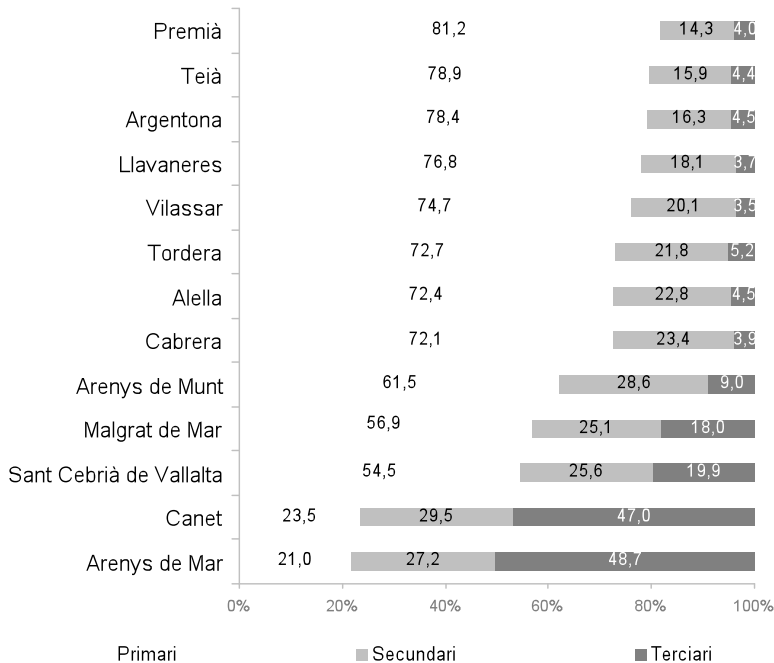
⁷ Josep Maria Pons Guri agrupa els cirurgians dins el sector de les professions liberals. Pons Guri, Josep Maria, *Quan nasqué, s’emancipà i s’organitzà una vila*. Arenys de Mar, 1574-1720, p. 69.

⁸ Segons Ramona Huguet els cirurgians, apotecaris i adroguers eren bàsicament menestrals, ja que el seu ofici era bàsicament manual. Plantejament extret del seu llibre *Els artesans de Lleida. 1680-1808*.

Una primera lectura evidencia una extraordinària diversitat de situacions entre els pobles analitzats. Així, des del punt de vista quantitatiu els oficis més importants varen correspondre als mariners, mestres d'aixa i bracers a Arenys de Mar i Canet. En canvi, a la resta de localitats una bona part dels seus habitants es van guanyar la vida treballant fonamentalment de pagesos, treballadors i bracers.

Per sectors professionals, el primari va aplegar al voltant d'un 20% dels nuvis d'Arenys de Mar i Canet. En canvi, el percentatge es dispara a Argentona, Premià, Llanereres, Cabrera i Tordera, Vilassar i Alella que concentren entre el 68 i 78% de la població. Malgrat que el món dels oficis és el segon sector en ordre d'importància en ambdues demarcacions la marinera i l'agrària, la seva representació percentual és força heterogènia. Aquesta diferència estaria condicionada pel tarannà socioeconòmic de cada vila. Així, les poblacions marineres varen despuntar amb un 22%. En canvi, les localitats més agràries varen aglutinar uns nivells més modestos, ja que no varen ultrapassar el 13%. Finalment, l'anomenat sector serveis o terciari va concentrar gairebé la meitat de la societat d'Arenys de Mar i Canet. Contràriament, en els pobles més agrícoles els valors varen ser irrisoris, atès que no varen arribar al 5%. El grup dels privilegiats va ser poc significatiu en tots els casos, doncs no va ultrapassar el 2%.

Distribució en sectors professionals dels nuvis casats als segles XVI i XVII.

Si es procedeix a analitzar cada sector individualitzadament, hom evidencia la poca rellevància de la pesca en el conjunt de la demarcació. Els pescadors varen suposar entre un 2 i un 6% de la societat maresmenca. No obstant això, a Sant Cebrià de Vallalta i Teià aquest col·lectiu va assolir una representació força significativa, ja que un 18,6 i un 16,3 dels nuvis es dedicaven a la pesca.

Les feines relacionades amb el conreu de la terra varen ocupar a gairebé el 60% dels esposats a la comarca. No obstant això, a Tordera, Argentona i Cabrera la proporció de pagesos, treballadors del camp o bracers va superar el 70%. En canvi, a Arenys de Mar i Canet, el conreu de la terra únicament va donar feina a un 20% dels contraents. Ara bé, l'espèctre socioeconòmic dels treballadors del camp va ésser marcadament diferent i les fonts així ho evidencien, atès que la condició social d'un pagès no podia ésser comparable amb la d'un treballador⁹.

Tal com assenyala Jaume Dantí¹⁰ es planteja un seriós problema quan hom intenta definir què era un treballador. O bé podria ésser considerat com una mena de bracer que en contrast amb el pagès, no era propietari i per tant anava a jornal. O bé podria ésser definit com una mena d'assalariat sense especialització que es guanyava la vida d'allò que bonament se li oferís.

En relació amb el món gremial, aquest col·lectiu va estar representat majoritàriament pels sastres, mestres d'aixa i boters. Per subsectors cal destacar la indústria dels teixits, amb un 7%. Amb tot, aquest tipus de manufactura va tenir un especial arrelament als medis més rurals. El predomini dels teixidors, teixidors de lli, sastres i paraires posa en evidència la configuració d'un cert domestic system. En aquest sentit Pierre Vilar¹¹ ja va indicar en el seu moment que entre 1600-1640 la principal indústria catalana, la tèxtil, havia emigrat de la ciutat al camp i havia alterat el sistema medieval gremial per un altre de capitalista de distribució del treball. La localització de pintes de pentinar el cànem i bregadores als inventaris post-mortem posa de relleu fins a quin punt estava arrelat el treball a domicili entre tots els estrats de la societat.

---

⁹ Per aprofundir en les característiques d'aquest col·lectiu vegeu Capdevila Muntadas; A, *Cosas de pagesos no volen tenir cosas per mar. Les pautes de consum de la pagesia maresmenca als segles XVII i XVIII*, XXIV Sessió d'estudis mataronins, Mataró, 2007, pp. 117-131.

¹⁰ Dantí, Jaume, *Terra i població al Vallès Oriental*, pp. 142-144.

¹¹ Idea recollida per García Espuche, A, *Un siglo decisivo*, p.30.

La indústria de la fusta va ésser, quantitativament, el segon sector en ordre d'importància. Els fusters i boters varen suposar entre un 1 i un 6% dels homes casats a la comarca. La construcció va aglutinar el 3,4% dels nuvis seguit de ben aprop per la construcció naval. Els mestres d'aixa i calafats varen arrelar, especialment, a Canet, on dos de cada cinc nuvis es dedicaven a la construcció de barques. Contràriament Arenys de Mar ofereix un percentatge força petit, gairebé no arriba al 4%. Tal vegada, el buit documental existent als primers quaranta anys del sis-cents justifiqui aquest escàs desenvolupament. En qualsevol cas, el predomini dels mestres d'aixa a les viles marineres coincidiria amb les reflexions assenyalades per García Espuche.

Així, segons aquest historiador¹², durant la segona meitat del XV el tancament de les drassanes barcelonines va afavorir als enclavaments de Mataró, Arenys, Palamós i Cotlliure. Les bones condicions de les platges properes a la capital i la saturació momentània dels espais de producció de galeres a la ciutat comtal haurien estat els factors que haurien potenciat la construcció de barques en aquestes localitats.

La resta de manufactures van tenir un desenvolupament més modest. La seva funció hauria consistit a assegurar la demanda local; aquest és el cas dels ferrers i sabaters. Amb tot, cal destacar l'elevat nombre de corders i espartenyers a Arenys de Mar. Sens dubte, l'arrelament de l'ofici de corder s'hauria de relacionar amb la intensa activitat derivada de la construcció naval.

L'anomenat sector serveis o terciari va ésser representat, majoritàriament, per mariners, adroguers i mercaders; és a dir es tractava d'activitats estretament relacionades amb el comerç. No és casual, doncs, que aquest subsector sigui un dels més desenvolupat. A Canet i Arenys de Mar les professions relacionades amb el mercadeig varen ocupar quatre de cada deu nuvis. En canvi, a les viles més agrícoles i situades al sud de la comarca aquest sector econòmic no va superar un 3%.

En aquests casos, l'activitat mercantívol va ésser assumida principalment pels mariners. Aquesta preponderància estaria estretament relacionada amb el descens del nombre de mariners a Barcelona, que va tenir lloc a partir de 1550. D'aquesta manera, Arenys de Mar, Mataró i Canet varen ésser les localitats que millor es

---

¹² Ibídem, capítol IV dedicat a la descentralització de la marina.

varen adaptar al model emergent a causa de la seva proximitat geogràfica a la ciutat comtal. Aquest nou sistema¹³ va correlacionar el canvi en la flota, la participació en el negoci barceloní i el creixement demogràfic i urbà. Majoritàriament es van especialitzar en els viatges d'exportació que feien escala bàsica a Barcelona.

La resta de grups com les professions liberals i el transport van tenir un escàs desenvolupament. En el cas de les professions liberals, hom localitza com a màxim un cirurgià, un apotecari, un doctor en medicina i un notari o escrivà que s'encarregaria de satisfer les necessitats bàsiques de la població. Finalment els traguers i carreters varen exercir molt poca importància ja que no varen arribar a un 2,5%.

De bell antuvi s'evidencia el predomini d'unes activitats econòmiques determinades. Els homes del Maresme varen destacar en les activitats marineres, en l'agricultura i en la construcció de bótes i vaixells. Amb tot, a l'interior de la comarca s'observa una diferenciació econòmica. Per una banda, les zones marineres s'encarregarien de la construcció de bótes i vaixells, així com a l'activitat comercial. Per altra banda, les àrees més rurals optarien pel conreu de la vinya i, també, per la construcció de bótes.

Ara bé, cal remarcar el comportament d'aquelles localitats que tot i ser fonamentalment agrícoles el seu veïnatge amb aquelles poblacions més mercantils hauria afavorit el desenvolupament d'un perfil professional genuí. Aquest és el cas de Malgrat de Mar i Sant Cebrià de Vallalta. Si en els nuclis més agrícoles la pagesia ocupava més del 60% dels nuvis i en els més mercantívols el 20%, en aquestes localitats donaven feina al 40%. En canvi, si la proporció de contraients dedicats al comerç se situava en el 40% a Arenys de Mar i Canet i a les poblacions més agrícoles no superava el 3%, a Sant Cebrià de Vallalta i Malgrat de Mar oscil·lava entre el 13 i el 14%. Per tant, a diferència de la resta de poblacions analitzades en què l'especialització econòmica ja estava perfilada al segle XVII, a Sant Cebrià de Vallalta i Malgrat de Mar encara s'estava forjant. No seria fins al segle XVIII quan aquestes dues poblacions culminarien aquest procés. En el cas de Sant Cebrià de Vallalta s'optaria pel conreu de la terra, mentre que Malgrat de Mar es descantaria pel comerç.

A partir de les dades aportades pel fogatge de l'any 1622 a Arenys de Mar Josep

---

¹³ *Ibíd.*

Maria Pons Guri¹⁴ va constatar que un 48% dels caps de família es dedicava a la navegació i gairebé un 20% depenia d'aquesta activitat de manera directa; és el cas dels mestres d'aixa, fusters de ribera, calafats, serradors, boters i corders. Als llibres de matrimonis, hom detecta gairebé un 41% de mariners i un 13,9% de professions associades a la marina. Si en el recompte de 1622, els negociants i mercaders varen representar gairebé un 5% i les professions liberals un 2%, a les partides de casament els negociants, mercaders i comerciants varen suposar gairebé un 5% i les professions liberals gairebé un 2%. En aquest cas, els percentatges són idèntics. Si es prossegueix en la confrontació d'ambdós documents, s'observa que en el fogatge del segle XVII els sastres, sabaters i teixidors varen aglutinar un 4%, en contrast amb la pesca que no va superar un 1%. Semblantment el registre d'esposalles informa que un 4% dels nuvis exercien de sastres, sabaters i teixidors i finalment els pescadors no arribaven al 2%. Així doncs, la comparació del recompte de 1662 i el llibre de matrimonis revela una mateixa tendència i fins i tot en alguns casos hom consigna uns percentatges exactes. Per tant, el buit documental enregistrat als primers quaranta anys del disset en el llibre de casaments no hauria alterat els resultats finals.

A la capital de la comarca, Giménez Blasco¹⁵ analitza l'estructura socioprofessional a partir de les dades aportades pel Tall de 1644. Giménez Blasco constata que el sector agrícola, ramader i pesquer va representar un 29,5%, el manufacturer un 27,8% i el col·lectiu vinculat al transport i a les transaccions comercials un 16,8%. Ara bé, els percentatges ressenyats no poden ésser extrapolables a les poblacions estudiades atès que aquest historiador mataroní va incloure a la seva mostra les vídues i els ofici desconegut. Tanmateix la tendència evidencia un equilibri entre els oficis agraris i els vinculats a la manufacturers. Tal com succeïa a les poblacions analitzades, la pesca aplega un percentatge molt escàs. Entre les manufactures més representades sobresurt la tèxtil, la relacionada amb la construcció, la metal·lúrgica i finalment la naval. En darrer lloc, l'anomenat sector serveis aglutina als carreters, mariners i traginers.

Per tant, tot sembla indicar que en el decurs d'aquestes dues centúries, algunes localitats maresmenques, com Mataró, Arenys de Mar i Canet, s'haurien distingit per dedicar-se a activitats no relacionades amb el conreu de la terra, en contrast

---

¹⁴ Pons Guri, Josep Maria, *Quan nasqué, s'emancipà i s'organitzà una vila*, p. 69.

¹⁵ Giménez Blasco, Joan, *Continuïtat i canvi a les estructures econòmiques de la Catalunya del segle XVII. Mataró 1580-1710*. Tesi Doctoral, Barcelona, 1998, pp. 322-327.

amb d'altres poblacions que conservarien el seu component preferentment agrari, com Arenys de Munt, Alella, Argentona, Cabrera, Premià, Sant Andreu de Llavaneres, Teià, Tordera i Vilassar. Així doncs, en aquest període s'evidencia clarament a la comarca una diferenciació econòmica entre ambdues realitats: una de marinera i comercial i una altra de pagesa. Amb tot, malgrat la preponderància d'uns determinats oficis, el conreu de la terra va seguir ocupant a una part de la població d'Arenys de Mar i Canet. En canvi, a la majoria de poblacions agrícoles, excepció d'Arenys de Munt a causa del seu veïnatge amb Arenys de Mar, la marina va atraure a un sector molt minoritari, malgrat la seva condició costanera.

3 - CLOENDA

Així doncs, l'anàlisi de l'estructura socioprofessional del Maresme en el decurs dels segles XVI i XVII ha revelat que en aquest període ja s'havien establert les bases de l'especialització econòmica de la comarca. El set-cents no hauria estat una centúria de canvi, sinó de continuïtat amb l'opció econòmica escollida a la majoria de les localitats analitzades.

Així, Arenys de Mar i Canet varen aprofundir en l'activitat mercantil, la qual cosa s'evidencia en l'augment del nombre de comerciants, negociants i menestrals. En aquest sentit, l'evolució d'aquestes localitats recordaria guardant les distàncies, al procés de transformació desenvolupat a Girona i Barcelona¹⁶. Aquestes urbs varen ésser al set-cents, unes ciutats més terciàries que industrials. Amb el temps havien anat expulsant aquells oficis més industrials. Únicament varen restar aquells treballs que varen oferir una vessant més comercial com eren els sastres o sabaters.

En canvi, Alella, Arenys de Munt, Argentona, Cabrera, Premià, Sant Andreu de Llavaneres, Teià, Tordera i Vilassar varen aprofundir en l'activitat agrícola. Ara bé, cal esmentar la casuística de Sant Cebrià de Vallalta i Malgrat de Mar, on hi ha menys pagesos que a Arenys de Mar i Canet però més comerciants i mariners que les poblacions agrícoles. En aquests casos, estarien seguint el seu propi procés d'especialització econòmica que no culminaria fins al segle XVIII.

Ara bé, aquestes dues economies no estaven ni molt menys separades i aïllades, la singularitat residia en la seva connexió i encaix. Els pagesos de les localitats

---

¹⁶ Dades extretes *Barcelona dins la Catalunya moderna (segles XVI i XVII)* "Història de Barcelona", Barcelona, 1992, Vol. IV, pp. 118-121.

agrícoles conreaven la vinya que els comerciants i mariners de Mataró, Canet i Arenys de Mar distribuïrien i comercialitzarien al mercat barceloní. Al seu torn, cal ressaltar el paper dels boters i mestres d'aixa dedicats a construir les botes per transportar el vi i vaixells per poder desenvolupar l'activitat comercial.

En definitiva, tot plegat corrobora les hipòtesis de García Espuche segons les quals l'especialització econòmica d'algunes localitats catalanes s'hauria forjat en el decurs dels segles XVI i XVII.

BIBLIOGRAFIA

CAPDEVILA MUNTADAS, Alexandra, *Cosas de pagesos no volen tenir coses per mar. Les pautes de consum de la pagesia maresmenca als segles XVII i XVIII*, "XXIV Sessió d'estudis mataronins", Mataró, 2007, pp. 117-131

CAPDEVILA MUNTADAS, Alexandra, *Pagesos, mariners i comerciants a la catalunya litoral. El Maresme a l'època moderna*, "Tesi doctoral", Barcelona, 2004.

CAPDEVILA MUNTADAS, Alexandra, *Pagesos, mariners i comerciants a la Catalunya litoral. El Maresme a l'època moderna* "Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics", núm. XV, 2004, Barcelona, pp.193-203.

DANTÍ RIU, Jaume, *Granollers i comarca als segles XVI i XVII. Evolució demogràfica i econòmica*, Granollers, 1981.

DANTÍ RIU, Jaume, *Terra i població al Vallès Oriental època moderna. El Creixement demogràfic i econòmic als segles XVI i XVII*, Santa Eulàlia de Ronçana, 1988.

DANTÍ RIU, Jaume, *Aixecaments populars als Països Catalans (1687-1693)*, Barcelona, 1990.

DURAN PUJOL, Montserrat, *Renda i producció agrària (S. XVI-XVIII) Catalunya: L'Alt Urgell, el Tarragonès, la Conca de Barberà, el Baix Penedès*, "Tesi Doctoral", 1984, 3 Vols.

GARCÍA ESPUCHE, Albert, *Un siglo decisivo. Barcelona y Cataluña. 1550-1640*, Madrid, 1998.

GIMÉNEZ BLASCO, Joan, *Continuïtat i canvi a les estructures econòmiques de la Catalunya del segle XVII. Mataró 1580-1710*, "Tesi Doctoral", Barcelona, 1998.

GIMÉNEZ BLASCO, Joan, *Mataró en la Catalunya del segle XVII. Un microcosmos en moviment*, Mataró, 2001.

HUGUET, Ramona, *Els artesans de Lleida. 1680-1808*, Lleida, 1990.

MOLAS RIBALTA, Pere, *La companyia Feu-Feliu de la Penya (1676-1708). Comerç de teixits i estructura social vers 1700*, “Cuadernos de Historia Econòmica de Catalunya” núm. XII, 1974, pp. 77-126

MOLAS RIBALTA, Pere, *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*, Barcelona, 1977.

MOLAS RIBALTA, Pere, *La burguesía mercantil en la España del Antiguo Régimen*, Madrid, 1985.

PONS GURI, Josep Maria, *Quan nasqué, s'emancipà i s'organitzà una vila. Arenys de Mar, 1574-1720*, Arenys de Mar, 1999.

SERRA PUIG, Eva, *Evolució d'un patrimoni nobiliar català durant els segles XVII-XVIII. El patrimoni dels Sentmenat* “Recerques” núm. 5, Barcelona, 1975, pp. 33-72-

SERRA PUIG, Eva, *Pagesos, senyors a la Cataunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat 1570-1729*, Barcelona, 1988.